

elvárásaink alapján magunkban már folytattuk/lezártuk a jelenetet, valami teljesen mást, ugyanakkor érvényeset mondjanak/tegyenek. Elmondható, hogy a gyerekek nagyon élvezték a tárgyakkal való munkát, a megélést az improvizációban nem akadályozta a kathexisra való törekvés (sőt a cselekvő jelenlét felerősödött ott, ahol tudták működtetni azt) – de hogy mennyiben volt ennek az órának Bondhoz köze, azt nem tudom. Bethlenfalvy azt mondja, a tanár célja a folyamatos megújulás (önmaga és így a gyerekek érdekében is), és az biztos, hogy új dolgot vittem be az órára, ami működött.

Egy drámaóra, ami valahol a tanítási dráma és a színházi nevelés között helyezkedik el, a diákoktól és a tanártól egyaránt nagyon sokat vár (el). A bondi megéléses drámáig eljutni hosszú folyamat eredményeképp lehet(ne), és nagyon jól képzett szakemberekre (tanári képzésekre, tréningekre) lenne szükség ahhoz, hogy középiskolai keretek között valóban végig lehessen haladni az úton. Az ilyen mértékben színházibb drámaórákat (a bondi út végigjárását) a drámatagozatos középiskolai képzésben tudom elképzelni, annak egyik elemeként – és csak akkor, ha megfelelő szakember irányítja, aki lehet a drámatanár is, de a legtöbb esetben inkább egy külső, színházi-nevelési szakember által vezetett foglalkozás(sorozat) keretein belül látom megvalósíthatónak (utóbbi esetben a drámatanár és a szakember szoros együttműködésben dolgoznak). A könyv ugyanakkor rendkívül inspiratív: ötleteket ad ahhoz, hogyan álljunk neki egy „színházibb” óra megtervezésének. Bethlenfalvy Ádám nemsokára megjelenő magyar nyelven írt könyve (*Dráma a tanteremben*) sokkal inkább tanári kézikönyv lesz: ebben részletes óravázlatokat is találhatunk majd, köztük a kutatásban egyik legsikeresebb, a *Vad (Wild Child)* című drámaóra leírását is.

Nem csak játék

játékos és indirekt formában történő tanulás

Szakall Judittal beszélget Körömi Gábor

2. rész

Szakall Judit drámapedagógus, gyermekszínházi csoportvezető, népművelő, a Marczibányi Téri Művelődési Központ volt igazgatója, a Magyar Drámapedagógiai Társaság volt elnöke vendége voltam 2018 januárjában. Az interjú teljes változatában egy doktori kutatás részeként arra keresi a választ, hogy a gyermekszínházi csoportokban végzett pedagógiai munka értelmezhető-e alternatív pedagógiaként, illetve a hagyományos iskolai nevelés alternatívájaként. Jelen (szerkesztett) változatban¹ Judit első gyermekszínházi csoportjáról és a Magyar Néphadsereg Művelődési Háza legendás Gyermekszínházáról, majd az Origó Diákszínházról mesélt.²

KG: Csoportvezetőként mennyire tartottad magad pedagógusnak, vagy inkább színjátszó rendezőnek?

SZJ: Én pedagógusnak tartom magam. Azt vallom, hogy ahogy én az orromat fújom, az is minta. Egy olyan közegben, ahol a gyerekeknek fontos az együttlét, ott a felnőtt szerepe meghatározó. Azt gondolom, hogy nagyon fontos a hitelesség, hogy őszinte legyél, tehát amikor mondasz valamit, akkor azt is gondold, vagy zokogj, akkor, amikor éppen zokognod kell. (...)

KG: Ez azt is jelenti, hogy a csoportvezető nem manipulálja a gyerekeket?

¹ A szerkesztett változatot Körömi Gábor készítette 2020-ban.

² Az interjút két részletben közöljük – az első rész a Drámapedagógiai Magazin 66. számában olvasható. (A szerk.)

SZJ: A darabok készítésénél van manipuláció szerintem, dramaturgiai, színházi szempontból kell adott esetben, de a gyerek és felnőtt együttlétében nincs helye ilyesminek. Mint említettem, nagyon fontos a hitelesség, ez alapozza meg, hogy elfogadják, és úgy fogadják el, hogy sok év múlva is azt mondják, ez így rendben volt.

KG: Mit gondolsz, amit ezek a gyerekek a színjátszó csoportban kaptak, amit tőled kaptak, az kiegészítése vagy ellentéte volt a hagyományos iskolai nevelésnek?

SZJ: Én nem helyettesítettem a történelemtanárt vagy a matektanárt. Amit ők kaptak tőlem: hogy magukról tanulhattak. Személyiségformálásnak tartom ezt ebben a legfontosabb korszakban. Nekem a kedvenc korosztályom a 10-től 18 évig. Itt nyílik ki a világ, itt fordulnak egymás felé, sokkal fontosabbak lesznek az életkori kapcsolatok, a kortárs csoportok. Ebben az időszakban fogékonyak mindenre. Én is mindent olvastam, mint egy „mindenevő”. Mindent olvasni, mindent nézni, mindent látni, befogadni, bezabálni a világot. Ebben az időszakban nagyon fontos, hogy mi történik velem. Lesz-e tartása, lesz-e személyisége, lesz-e tisztessége. Ez kicsit összerímél azzal, amit a csoportban csináltunk az improvizációkban, a döntésekben stb. Ez már erősen drámapedagógia, ahol olyan eszközöket használunk, melyeken keresztül a játékosok szembesülnek a dolgokkal, önmagukkal, problémákkal, konfliktusokkal.

KG: Ezután kezdődött az Adyban egy új csoport.

SZJ: Lágymányoson egy évig voltam igazgató, majd eljöttem új munkahelyemre, Újpestre, az Ady Endre Művelődési Központba. Gabnai Kati, miután ő befejezte a KISZ Központi Művészegyüttes Úttörő Irodalmi Színpadát, beajánlott engem, hogy én csináljak ott egy csoportot. A tiszti klubban, meg Lágymányoson azért volt más a szerepem, mint a pedagógusoknak, mert én közben a népművelő munkámot csináltam, és csak mellette volt a színjátszó.

1986-ban kezdtem az új csoportot, itt is volt felvételi, de az megint csak olyan volt, hogy mindenkit felvettünk. Az Ady Endre Művelődési Központban voltam igazgatóhelyettes, ott tartottam a próbákat is. Kaptam érte fizetést a KISZ Központi Művészegyüttestől egy évig, utána átkerült az egész teljesen az Adyhoz, és így lett az Origó. Az Origó nevet is Gabnainak köszönhetem, ő javasolta ezt. Lehet, hogy már nem emlékszik rá, de ő mondta, hogy ez a kezdet, tehát origó.

Nyári táborral indultunk. Ott is az első év alapozással telt, mert picikék voltak. Versekkel mondtunk azért, hogy tanuljanak, meg nyilván beszédtechnikának is jó volt. Aztán két év után lett a *Felhőtlen* című előadásunk. Azt kerestem, mi érdekli a gyerekeket. Akkor jöttek a rengeteg rémtörténettel az iskolából. Mit csináltak a tanárok, mi történt, ki kit alázott meg, de olyan rémtörténetek, hogy például a Bálintnak le kellett tolni a nadrágját a többiek előtt, ez is megtörtént. A felnőtt-gyerek dolgok érdekelték őket. A nyári táboros improvizációkból lett az előadás. Sokuknak elváltak a szülei, ez nagyon jellemző volt már. Érdekes, az első csoportban nem volt ilyen, a 80-as évekre sokkal gyakoribb lett a válás. Ez a trauma kőkeményen megviselte a gyerekeket. Ez is bekerült a darabba, mert folyamatosan hozták az improvizációkban, a jelenetekben. A sok bekerült történetet sikerült úgy eltávolítani, hogy védje a gyerekeket. Sokan azt vetették fel ellenünk, hogy vájkálunk a gyerekekben, és amit találunk, azt kirakjuk a színpadra. De ez nem igaz! Ami megszületik az improvizációban, és amiben nyilván rengeteg személyes dolog van, utána megpróbálok úgy rögzíteni, hogy lefarigcsálok, itt jön a dramaturg meg a rendező, és amikor szereplőnek ezt már újra kell játszani, akkor már nem csak az ő története, hanem akkor az már egy szerep lesz. Ez olyan érdekes, hogy azt láttam, ez megkönnyíti a feldolgozást számukra. Nagyon-nagyon sokat segít az a távolság, ami megszületik a jelenetben.

Érdekes volt ez, mert főleg a válással meg a családi konfliktusokkal foglalkoztak, rengeteg jelenet volt, nem is tudom legalább negyven improvizációs jelenet. Mindegyikben volt valami fontos, tehát nagyon lerövidítettem, villanásszerű volt az egész, mert így is elég sok mindent el lehetett mondani, nem kellett a sok beszéd. Lefaragtam, de nem tudtam, hogy hogyan lesz ebből valamilyen előadás. A mai napig van ilyen, hogy küszködnek ezzel rendezők. Akkor Trencsényi Klára – az akkor hetedikes színjátszóm – odaadta nekem a naplóját, ami egy igazi napló volt, magán napló. Azt mondta, hogy azt csinálom velem, amit akarok. Így lett ez a napló az előadás dramaturgiai vezérfonala. A darabban egy Klára nevű szereplő

mondta a napló egy-egy részletét, bizonyos jeleneteket beletettünk a napló alapján, de lényegében megmaradtak azok az improvizációk, amik egyébként már megvoltak.

Akkor megint találtam egy tündéri embert, az Adyban volt egy technikusunk, Vadady Attila, aki írt hozzá zenéket, dalokat, és így született meg a *Felhőiten*.

Ezzel az előadással szerepeltünk Lingenben, az első Gyermekszínházi Világfesztiválon. Harminchárom országból voltak ott, Japántól Amerikáig, Kanadáig. A spanyolok nagyon jók voltak, nagyon tetszettek. Egy héten keresztül a gyerekek családoknál voltak kettesével elszállásolva. A felnőtteket sajnos panziókban helyezték el. A gyerekek sokkal jobban jártak szerintem, többet megismertek ebből a világból. Volt, akit átvittek még Hollandiába is. Nem volt ez verseny, de a végén a főszervező, a lingeni drámapedagógiai központ vezetője nyilatkozott a televíziónak, hogy szerinte mi voltunk a legjobbak, ilyet nem láttak még.

KG: Improvizációra épülő életjátékot?

SZJ: Igen, hogy lehet ezt így is. Lingenben a klasszikus felnőtt színjátszás lemásolását láttuk. A spanyol mozgásszínház volt más, de alapvetően beöltözve, jelmez, díszlet, betanulva, szépen, okosan, ez volt az egész világban. Ezt a típust, ha úgy tetszik őszinte játékot, vagy akár a témafelvetést, sehol se láttuk. Ezt nagyon kiemelték.

Engem hívtak akkor több helyre a világba, például Írországra, Spanyolországba, de sajnos nem tudok nyelveket, így azt mondtam, hogy nem megyek. Biztos van olyan rendező, aki tud így is dolgozni, de én nem. Azt hiszem ez a legnagyobb hiányosságom, amit rettenetesen sajnálok, hogy nem tanultam meg annak idején semmilyen nyelvet. Az improvizációhoz meg pont az kell, hogy kapcsolat legyen, meg ott úgy kell megszólalni. Tehát nem az, hogy majd mondd, hogy ezt csinálja, meg azt csinálja.

Nagyon soknak tetszett az az egész, amit csináltunk. Ez volt az első találkozó, azóta rendszeresen van Lingenben. Voltak Kis Tibiék is, meg utánuk többen Magyarországról.

Ennek is született tévéfelvétele, sokfelé felléptünk vele. Aztán jött egy tényleg nagy élmény, Svájc meghívta bennünket UNICEF nagy kongresszusára, 1990-ben. A kongresszus a Gyermeki Jogok ENSZ-beli ratifikálása előtti tanácskozás volt.

KG: Itt léptetek fel Audrey Hepburn előtt?

SZJ: Megérkeztünk, délután volt az előadás, egy előadóteremben voltunk. A refrént három nyelven énekeltük, hogy „Mi lesz velünk, ha felnövünk, és nem ilyen életet akarunk magunknak, meg a világnak”. Ez így elég fontos volt, mert az egész darab arról szólt, hogyan alázzák meg kvázi a felnőttek a gyerekeket, de ezt csak leegyszerűsítve mondom, ez nem volt ennyire didaktikus, remélem. De a mondanivalója a végén, amit három nyelven énekeltünk, ez fontos volt, és akkor mondott beszédet Audrey Hepburn. Nagyon édes volt, a beszéde hatalmas betűkkel volt írva, hogy ne szemüvegben olvassa, egy nagyon kis úri nő volt, visszafogott. Az előadóteremben nem volt igazi színpad, de megoldottuk, díszlet nélkül, le volt egy kicsit rövidítve is az előadás. A gyermeki jogok elfogadására jött össze 140 ország képviselője, a világ minden részéről. Ez volt az első program, a nyitó alkalom, ahol mi ott voltunk. Szóval a színjátékosok lementek a nézőkhöz, megfogták egy-egy ember kezét, és beleénekeltek az arcukba, hogy milyen lesz a mi életünk, hogy akarsz-e, és mi lesz velünk. Nyári Arnold fogta meg Audrey Hepburn kezét. Erről szólt az egész konferencia, amiről énekeltünk.

Aztán másnap kérték, hogy szerdára csináljunk egy új műsort az UNICEF záró kongresszusára. Jött a tüneményes Philip nevezetű francia, aki a főnöke volt ennek az egész konferenciának, hogy csináljunk szerda reggelre egy műsort a záró konferenciára, ami az ENSZ Palotában lesz, Genfben. Szóljon a műsor a gyermeki jogokról, amit most elfogadnak. Hétfőn elmentem megnézni a termet, hogy hol lesz ez az egész, és ugye, tudni kell, hogy van egy félkör, ahol vannak a fotelek, középen van egy hosszúkas asztal, ahol az írnokok vannak, és van egy elnöki asztal – és itt kell játszani. Én hétfő este kétségbe voltam esve teljesen, mit fogunk csinálni, megittam egy fél üveg konyakot, ők közben énekeltek, meg barátokoztak a 140 küldöttel, egy atombunkerben. (Genfben minden ház alatt van ilyen, atomtámadás ellen, olyan, mint egy légópince, csak szuper luxusban.) Én meg fél éjszaka azon gondolkodtam, hogy mi az atyáuristent

csináljak két nap alatt. Másnap délelőtt ők elmentek az olimpiai központba, délután elkezdtünk próbálni. Improvizációkat csináltunk arra, hogy mi van, ha nincs gyerekellátás, mi van, ha a gyereket nem engedik tanulni, meg mi van, hogy ha a levegő szennyezett, ilyen jeleneteket csináltunk. Akkor kipattant az agyamból...

Tanácskozás, ami a gyermeki jogokról szól.

Az utolsó este próbáltunk a helyszínen, és jöttek az örök, kérdezték, hogy mi mit művelünk...

Képzeld el a helyszínt az emelvényel, meg az elnöki pulttal. Különböző előadók jönnek és mondják-mondják, hogy mennyire fontosak a gyerekjogok, meg a világban a szegény gyerekek, így tovább. Elmegy, jön a másik, az is mondja-mondja, ez is elmegy, jön a harmadik, és egyszer csak bezúdulnak kívülről a mezítlásosok. Őt színjátszósom játszotta az elnökséget, aztán bejöttek a mezítlásosok, körbe mentek, a cipőjüket pucolták az előadóknak, kiszolgálták őket. Az első jelenet az volt, hogy a gyerek tanulna, zenével kötöttük össze, mert szöveg nem volt, csak a beszéd az elején. A szegény gyereket próbálják tanítani, de nem ment, és akkor jött a menő csávó, ad neki egy pólót, amin a gyerekjogok vannak – kaja helyett. Ez szólt az éhező gyerekekről. Csontsovány volt a Bánk nevű színjátszóm, ő játszotta ezt egy szál gatyában. A következő jelenetben a Sallai Feri volt az orvos, és jön hozzá a síró anyuka a babával, de elküldi, hogy nincs biztosításuk, aztán jön a gazdag a kutyájával, azt fogadja. Jött a savas eső, ahogy elpusztul minden, ezek meg ott nézik. A végén elkezdtek a szegény gyerekek énekelni, azt a dalt, amit először énekeltünk, és akkor az elnökség intett a biztonsági öröknek. Azok bejönnek, kivonszolják a gyerekeket, leragasztják a szájukat, és kivonszolják őket. A biztonsági örököt is mi játszottuk! Amikor a gyerekek visszajöttek és énekeltek, akkor ez a 140 küldött felállt, és betódultak középre a gyerekekhez, és együtt énekeltek velünk. Nagyon szép volt, nagy élmény volt. Nem akarták elengedni a gyerekeket, negyedórát tapsoltak állva – az egész lélekemelő volt. Persze közben halál didaktikus, a mezítlásosok meg az elnökség, hogy dumálunk, dumálunk a gyermeki jogokról, de közben a gyerekek meg éhen halnak. Ma is ugyanúgy történik, sokszor összeülünk, tanácskozunk, határozatot hozunk, a gyerek meg éhez. Az egész nem volt több, mint negyedóra.

Nos, amikor ezt este próbáltuk, akkor főnről lerohantak a rendes ENSZ örök, mi meg hívtuk Philipet, hogy jöjjön gyorsan, intézkedjen, mert minket kidobnak innen. Innen jött az ötlet...

KG: Mi történt a *Felhőtlen* után?

SZJ: Nagyon sok fellépésünk volt, paródiaműsorok, meg a Weöres Sándor Gyermekszínház Találkozóra is készültünk két hónapig. A paródiák után pedig megszületett a *Mandátum*, Erdmann darabja. Nem volt átütő siker, de szerintem korrekt, jó előadás volt. Nem volt benne semmi nagyon eredeti, de élvezték a játékosok: színjátszás volt, figurákat alakítottunk. Írott anyagból próbáltunk építkezni, nem improvizációból. Kaposi Laci segített a térben, a díszletben. Küzdöttem a darabbal, nem tudtam, hogy mi a baj, akkor Laci mondta, hogy tegyem az egészet sarokba, ettől az egész előadás megmozdult. Én szoktam mindig külsős embert hívni a próbákhoz, nem szégyellem, ha valakitől segítséget kérek.

A *Mandátum* után úgy éreztem, hogy a csoport jobb, mint én vagyok. 7-8 éve dolgoztunk együtt. Képzettek, ügyesek, tehetségesek voltak, volt is bennük ambíció. Egy nagyon jól képzett diákszínház csoport volt, olyan tizenhat évesek lehettek. Akkor felhívtam Horgas Ádámot meg Schilling Árpádot, Süsüt, hogy tartsanak a csoportnak tréningeket, amit nagyon élveztek a színjátszóim. Ságodi Gabi volt a beszédtechnika tanár, sokat tanultak tőle is.

Akkor felajánlottam Horgas Ádámnak meg Süsünek is, hogy rendezzenek. Ádám mondta, hogy neki nincsen olyan anyaga, amit megrendezne, Süsü viszont vállalta és megrendezte a *Vérnászt*. Ez egy fantasztikusan szép előadás volt. Azt hiszem Süsünek is ez volt az első ilyen nagy rendezése. Sándor L. István is azt mondta, hogy szerinte Süsü rendezései között ez egy igazán kiemelkedő munka volt. A Csurgói Diákszínház Fesztiválon az előadás kapta a fődíjat, a rendezői díjat, és három színészi díjat is kapott az előadás. Nagyon büszke voltam rá. Egy jól képzett csoporttal egy nagyszerű rendező dolgozott együtt. Schilling Árpai azóta is bizonyította, hogy nagyon jó rendező, de a csoport ezután szétment. Ebbe belejátszott az is, hogy én közben a Magyar Drámapedagógiai Társaságnak az elnöke lettem. Vezettem a Marczibányi Téri Művelődési Központot, ennek van négy fiókintézménye, és mellette voltam

a Társaság elnöke. Azt hiszem, hogy kellő energiával sem tudtam volna folytatni, és amint említettem, úgy éreztem, már nem vagyok hozzájuk elég jó. Becsülettel vállalom, hogy ha valaki eljut oda, hogy valamit nem tud, akkor szembe kell ezzel a dologgal nézni, hogy ennyi tud, ennyi volt, kész. Azt gondolom, hogy ez így rendben volt. Később dolgoztam nyári táborokban a színjátszó csoport tagjaival, közülük sokan maradtak a szakmában, Bethlenfalvy Ádám, Deutsch Zoli, Nyári Arnold, Sallai Feri, drámatanárok, színész-drámatanárok, és azért benne vannak az élvonalban. Várkonyi Zoltán szinkronrendező lett, Sólyom Gábor informatikus, a lányok közül Bőjte Ági művészeti menedzser, Móra Gabi az A 38-on van, tehát sokan maradtak a tág szakmában.

KG: Említetted, s szerintem ez is egy csoportvezetési módszer, hogy elhívsz valakit, aki megnézi a csoportot, ránéz a munkádra és tanácsot ad. Kik azok, akiket ilyen szempontból szakmai partnernek, vagy kortársaidnak tekintesz, akiknek adsz a véleményére?

SZJ: Régen ilyen volt Mezei Éva, Gabnai Kati, a későbbiek során Kaposi Laci, tehát akikkel azt gondolom, hogy hasonló hullámhosszon gondolkodtunk. Én nagyon-nagyon sokra tartottam, becsültem Fodor Misit, aki teljesen máshogy dolgozott a gyerekekkel, de csodáltam. Nagyszerű dolgokat csinált. A mostaniak közül pedig Tegyi Tibor, aki szintén nincs közöttünk már. A Weöres Sándor Gyermekszínház Találkozó és Fesztivál anyukájának tartom magamat, immáron a kezdetektől veszek részt benne. Az elmúlt két évben már sok szervezési munkám nem volt, de a korábbi években keményen dolgoztam azon, hogy működjön. Nagyon sok nagyon jó rendezővel találkoztam, akiket csodálok. Gyermekszínház rendezői tanfolyamokon tanítottam az elmúlt évekig, különféle képzéseken, továbbképzéseken, ott próbáltam átadni azt, amit tudok. Sok olyan rendezőt ismerek, akiket én nagyon szeretek: Takács Tünde, Kis Tibi, Árvai Mari, Török László Dafti, Ledő Attila, Gál Zoli, Rajnavölgyi Vili, hú, nagyon sokan, jaj, ki ne hagyjak valakit, de komolyan. Nagyon sokat sorolhatnék!

Nagyon-nagyon sok olyan rendező van, akiket szeretek, akik hosszú évek óta dolgoznak. Mellettük pedig van egy olyan kör, akik mindig eljutnak a területire, de már az országosra nem, közben fantasztikus csoportépítő munka van mögöttük. Olyan csoportokat tudnak fenntartani és működtetni, amelyek a tagjaiknak, a gyerekeknek életre szóló élményt adnak. De nem biztos, hogy országos sikereket érnek el, és közben azt gondolom, hogy nagyon fontos, amit csinálnak. Ilyenből legalább harminc pedagógus van az országban, akiket ismerek, és mélyen meghajtom a fejemet előttük, hogy ezt csinálják. Azt gondolom, hogy ebből a szempontból kicsikét kilógok a pedagógusok közül. Nekem nagyfokú szabadságom volt abban, hogy mit csináljak, a Tiszti klubban, utána a Lágymányosi Közösségi Házban, majd az Adyban, a Marczin is. Ha belegondolsz a pedagógusok helyzetébe, ugye, egy tanteremben gyűlnek össze a gyerekekkel. Nem úgy van, mint Angliában láttuk annak idején, amikor Birminghamban voltunk, hogy az iskolában van színházterem, vagy színjátszós terem, ahol próbálnak, sőt van egy kis jelmeztár, adott esetben. Az iskolában nálunk csak a tanterem van, ezt nagyon sokszor látjuk az előadásokon, hogy egy kétszer négy méteres csíkban játszanak a gyerekek, mert ahhoz szoktak hozzá, az áll rendelkezésükre. Nekem sokkal jobbak voltak a körülményeim a próbákra. A színpadi tér mellett, ami a mozgást biztosította, be lehetett játszani zenét, hangot, meg lehetett csinálni előre a hangfelvételt, ha szükség volt rá. Az előadásokhoz pedig adott esetben még egy kis plakátot, szórólapot is lehetett csinálni, ami azért egy iskolában nehézséget tud okozni. Díszlettel nem sokat dolgoztam, mert maximum egy pad volt a színpadon. De valószínűleg azért, mert én azt gondolom, hogy nekem kifejezetten hiányosságom a vizualitás, tehát nem tudok fényekben, világításban gondolkodni. Mindig irigyeltem például Uray Pétert, csodálom a munkáit, hogy miként tudja fényekkel segíteni a mozgást. Vagy a látványvilágot Kis Tibinél, hogy vásznakkal, anyagokkal milyen világot tud teremteni. Ehhez nekem nem volt tehetségem. Nekem ezekhez a mini hitelességekhez volt tehetségem, és ebből építkeztem.

Talán az első csoport csapatkohéziója erősebb volt, mint az Origóé. De az Origó is tud egymásról, megmaradtak a kapcsolatok. A régi csoport együtt lélegzése talán abból adódik, hogy a '80-as évek végén már nagyon sokféle más külső program, különóra volt a gyerekeknek. Az első csoportnak meg talán

csak a színjászó volt az egyetlen programja. Nem volt más, ezért szinte ez volt a minden. Az iskola és a színjászó. Nyáron csak a színjászó. Még a téli szünetekben is volt tábor, az Origósokkal is.

Kevés ember mondhatja el magáról, hogy egész életében azt csinálta, amit szeretett – én soha nem munkaként éltem meg a feladataimat. A Marczibányi Téri Művelődési Központnak igazgatója voltam 19 évig, és még utána öt évig különféle szakmai dolgokban részt vettem Németh Kati igazgatósága alatt. A két színjászó csoporttal nagyon elégedett voltam – boldog voltam, rengeteget kaptam tőlük. Ez egy óriási ajándék. A Magyar Drámapedagógiai Társaság vezetőjeként pedig elsősorban a színjászás felkarolása vagy segítése volt a dolgom. Szerintem ez is nagyon rendben volt. Ki az, aki hetvenéves korában azt mondhatja, hogy soha nem munkaként élte meg az életét? Soha nem úgy mentem be a Marczira, hogy én dolgozni megyek. Hanem akkor már ez lesz, az lesz, amaz lesz, és akkor ezt csinállok, azt csinállok, hogy létrejöjjön valami.

Ez a majd húsz év elég fontos volt a Marczibányi Téri Művelődési Központ életében. Csodálatos partnereim voltak, akik nélkül ez nem így működött volna! Németh Kati, Vörös Zsuzsa, Te (Körömi Gábor), Bartha Eszter, Sós Mari, Hajdú Zsófi Csenge és a többiek! Fantasztikus csapat volt! Célirányosan fontos volt a színházzal való nevelés, ennek minden szegmensét próbáltuk becserkészni. Országos Gyermekszínjászó Találkozó, Fesztivál, Országos Gyermekszínházi Szemle, tanfolyamok, kiadványok, drámapedagógiai rendezvények, a külföldi előadók, továbbképzések. A Marczibányin a drámás munkában nagyon fontos volt Kaposi Laci, mert ő meghatározó partner volt ebben a dologban, hogy mit csináljunk, merre lépünk. Nekem pedig igazgatóként volt lehetőségem arra, hogy ezeket megvalósítsam. Aztán Juszcák Zsuzsa, aki megint csak egy hihetetlenül fontos szereplője volt ennek az egésznek, ő – szinte önálló intézményként – volt évtizedekig a drámás programok gazdája, lelke.

Azt gondolom, hogy ma sokkal kevesebb a gyerekszínjászásban azon csoportok száma, akik ezt a be-tanító dolgot csinálják. Nem mondom, hogy mindenki tökéletesen csinálja az életjátékot, vagy a stili-záltabb, letisztultabb játékokat, de az igény megvan rá. Sokkal kevesebb energiát fordítanak a jelmezre, a díszletre, mint arra, hogy valamit közösen létrehozzanak.

Sok esetben csak a kitartó munkát hiányolom. Azt a munkát, ami egy jó előadást megelőz. Akik sikere-sebb produkciót hoznak létre, azok folyamatosan dolgoznak. Nem februárban döntenek úgy, hogy le-gyen egy csoport, vagy osztályszínjászó, elkezdjük a felkészülést és márciusban indulunk a WSO-n.

Azok a sikeresek, akik folyamatosan tudnak tréningezni, vagy olyan foglalkozásokat tartani, amin ké-pezik a gyerekeket. Mert például arról nem volt még szó, hogy a színjászás ritmusérzékét tanít, hogy milyen ritmusban beszélek, lépek be stb. Hogyan tudok megszólalni, hogyan tudok a másokra és ma-gamra szinkronban figyelni? Ezt szerintem csak folyamatos munkával lehet megalapozni, és azt látom, hogy a sikeres produkcióknál folyamatos a műhelymunka. Ezen múlik, mennyire tudnak alkalmazkodni a csoporthoz, vagy mennyire csak a rendező színháza.

A művészeti iskolákból nagyon sokan megjelennek a Weöres Sándor Országos Gyermekszínjászó Ta-lálkozókon, de ott is azt tudom mondani, hogy nagyon-nagyon különböző a színvonal. Nincs mese, és nem tudom megkerülni ezt, hogy kell egyfajta tehetség. Egy dolog, hogy mondjuk a foglalkozáson, a drámaórán mit tud megteremteni a gyerekekkel, de amikor ki kell állítani egy csoportot, ki kell találni, hogyan lesz, és színházat kell teremteni rendezőként, ahhoz tehetség kell.

Azt gondolom, hogy a tehetség előbb-utóbb megmutatkozik, és látszik azon, hogy az elmúlt 25 évben kik azok a rendezők, akik szinte folyamatosan ott vannak az élvonalban, és legalább ötször, hatszor, tízszer ott voltak az országos találkozón, és ki az, aki odáig nem jut el. Közben lehet nagyon jó csoport-vezető, de előfordul, hogy nincs rendezői tehetsége. Sok mindent meg lehet tanulni a továbbképzéseken, ezek jók, tudom, mert visszajelzések is vannak arról, hogy fontosak a képzések. De mégis csak van egy olyan látásmód, ami e fölött van, és amit nem biztos, hogy meg lehet tanítani.

